

Politik Ekonomik Kuram
Dergi Web Sitesi: <http://dergipark.gov.tr/pek>

Türkiye’de Bir Sosyal Harcama Olarak Evrensel Temel Gelir Uygulaması

Ş. Muksit KAYA¹

Makale Bilgileri

Makale Geçmişi:

Makalenin Yüklendiği Tarih: 01.04.2019

Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 15.06.2019

Anahtar Kelimeler: Evrensel Temel Gelir, Sosyal Harcamalar, Yoksulluk

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Maliye Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, muksitkaya@gmail.com, Orcid No: 0000-0001-9858-059X

Özet

Sosyal harcamalar, bireyleri olumsuz yönde etkileyen durumları ortadan kaldırmak ve toplumsal refah seviyesini yükseltmek amacıyla devlet tarafından yapılan harcamalardır. Bir sosyal harcama yöntemi olarak Evrensel Temel Gelir (Universal Basic Income) ise, ülkedeki tüm bireylerin temel insanî ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde gelir elde etmelerinin devlet tarafından garanti altına alınmasıdır. Evrensel Temel Gelir, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların etkilerinin önüne geçme potansiyelinden dolayı önemli bir konudur. Günümüzde gelişen teknoloji ile insan emeğine daha az ihtiyaç duyulması, Evrensel Temel Gelir uygulamasına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Çalışmada Evrensel Temel Gelir açıklanacak ve dünyada uygulanan örnekleri incelenecektir. Olası bir Türkiye uygulamasının kamu harcamalarına etkisini sosyal harcamalar ekseninde değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Social expenditure as a Universal Basic Income Practices in Turkey

Abstract

Social expenditures are expenditures made by the government to eliminate the negative impacts on individuals and to increase the level of social welfare. Universal Basic Income, as a social spending method, is guaranteed by the state to ensure that all individuals in the country earn a level of income that can meet their basic human needs. Universal Basic Income is an important issue due to its potential to prevent the effects of problems such as poverty and unemployment. Nowadays, the need for human labour with the developing technology reveals the need for Universal Basic Income application. In this study, Universal Basic Income will be explained, and the examples applied in the world will be examined. A possible application of Turkey is intended to assess the impact of public expenditure in social spending axis.

Key Words: Universal Basic Income, Social Expenditures, Poverty

Giriş

Dünya teknoloji ekseninde değişmektedir. Bu değişimin insan hayatına çok yönlü etkisi vardır. Teknolojik gelişmeler ile üretim yöntemlerinin değişmesi kişi ve toplum yaşamında olumlu-olumsuz birçok etkiye sebep olmuştur. Üretim otomasyon sistemleri, yapay zeka, endüstri 4.0 gibi gelişmeler genel olarak olumlu etkilere sahipse de, işsizliği artırma olasılıkları gibi olumsuz etkileri de mevcuttur. Yaşanan değişimlerin toplum refahına olumsuz yönde etkilerinin önüne geçilmelidir. Evrensel Temel Gelir bu olumsuzların önüne geçilmesi konusunda umut vadetmektedir.

Evrensel Temel Gelir, bir ülkedeki vatandaşların hepsine veya belirli bir düzeyin altında gelire sahip olanlara kamu kaynakları kullanılarak düzenli nakdi yardımları içermektedir. Ülke vatandaşlarının temel insanı ihtiyaçlarını giderebilecek düzeyde gelir elde etmelerinin devlet tarafından garanti altına alınmasıdır. Teknolojik gelişmelerden kaynaklanan işsizliğin etkilerinin hafifletilmesi ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için birçok ülke tarafından hayata geçirilen bir uygulamadır.

Evrensel Temel Gelir yaklaşımının bazı yönleri ise eleştirilmektedir. Uygulandığı takdirde kamu harcamalarında artışa neden olacağı ve insanları gelir garantisi sayesinde tembelleşeceği konuları bu eleştirilerden bazılarıdır. Fakat hukuki altyapısı güçlü, adil bir uygulama ile bu eleştirilen yönler engellenebilir. Çalışma daha çok Evrensel Temel Gelir’i açıklamayı ve uygulamanın kamu harcamalarını artıracığı yönündeki eleştirilere cevap vermeyi amaçlamaktadır.

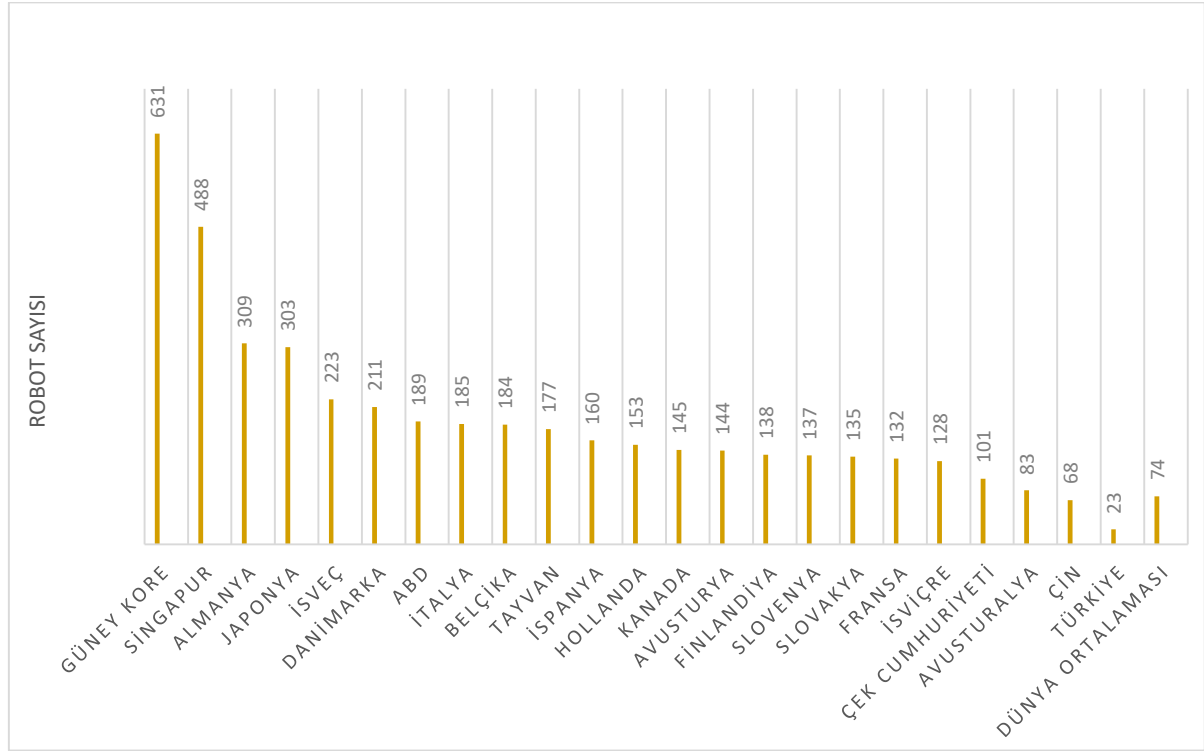
Çalışmanın birinci bölümünde Evrensel Temel Gelir kavramı ve uygulama yöntemleri açıklanmıştır. Literatürde var olan 4 farklı uygulama yöntemi incelenmiş ve uygulama yöntemleri arasındaki farklılıklara değinilmiştir. İkinci Bölümde ise dünyada uygulanan ve temelde Evrensel Temel Gelir anlayışı ile örtüşen bazı örneklerle yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Türkiye’de uygulanacak bir Evrensel Temel Gelir uygulamasının kamu harcamalarına ne düzeyde bir etkisi olacağı incelenmiştir.

1. Evrensel Temel Gelir

Sanayi devrimi ile insan hayatında köklü değişiklikler gerçekleşmiştir. Üretim yöntemlerinin yeni bir boyut kazanması sonucu emek kavramı da bu değişikliklerden etkilenmiştir. Bu dönemde “Taylorist Bilimsel Yöntem” esaslarına yaslanan Fordist sistem öne çıkmıştır. Fordist sistem, niteliksiz çalışanların ne ürettiklerini bile bilmeden bir üretim bandı üzerinde sürekli aynı işi yapması sonucu verimliliği artırmayı amaçlar. Bu sistemde üretimin gerçekleşmesi için emeğe, yani insana ihtiyaç duyulmaktadır. İnsan iş gücüne duyulan bu ihtiyaç daha esnek bir yöntem olan Post-Fordist sistemde de vardır (Yentürk, 1993, s. 43-44). Fakat teknolojinin gelişmesi ile bazı iş kollarında insan iş gücüne olan ihtiyaç giderek azalmaktadır. Endüstri 4.0, üretim otomasyon sistemleri, makine öğrenmesi ve yapay zekanın yaygınlaşması gibi sebeplerden ötürü bir çok iş kolu risk altındadır. Gelişen teknolojinin sebep olduğu işsizlik ve yoksulluk, toplum refahının sağlanması için devletleri farklı yollar aramaya itmektedir. Teknolojinin insanların gelir kaynaklarını ellerinden aldığı durumlarda, gelirin yeniden dağıtımını önemli bir husus olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Grafik 1’de gösterilen, International Federation of Robotics tarafından 2016 yılında yapılan çalışma, makineleşmeyi ortaya koymaktadır. Grafik, imalat sanayisinde 10000 işçiye karşılık hangi ülkede kaç robot olduğunu, bir nevi insan iş gücüne olan ihtiyacın hangi ülkede ne düzeyde olduğunu göstermektedir.

Grafik 1: Bazı Ülkelerde İmalat Sanayisinde Çalışan 10000 İşçiye Karşılık Var Olan Robot Sayısı

Kaynak: International Federation of Robotics (2016)

Teknolojik gelişmeler nedeniyle birçok iş kolu yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Makineler insanların işlerini yaparken, makinelerin kazanılmasına yardım ettiği geliri yalnızca sermaye sahibi mi hak etmiştir, yoksa bu gelirin bir kısmı makineleşme sebebiyle işsiz kalan veya yoksul insanlara pay mı edilmelidir? Bu soru bizi Evrensel Temel Gelir kavramına götürmektedir.

Evrensel Temel Gelir, bir ülkedeki vatandaşların hepsine veya belirli bir düzeyin altında gelire sahip vatandaşlara kamu kaynakları kullanılarak düzenli nakdi yardımların yapılmasıdır. Ülke vatandaşlarının temel insanı ihtiyaçlarını giderebilecek düzeyde gelir elde etmelerinin devlet tarafından garanti altına alınmasıdır. Tüm bireylerin temel ihtiyaçları için gerekli olan asgari düzeyde paranın devlet tarafından sağlanması da denilebilir. Ülkede ihtiyaç sahibi olan bireylere ayırım yapılmaksızın koşulsuz ve periyodik olarak nakit ödemeleri ve sunulan sosyal politikaları kapsar. Toplumdaki tüm bireylerin belirli bir standardın üstünde yaşamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. (Güneş, Çoşkun, & Ortakaya, 2011, s. 132). Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) üyesi birçok ülke, vatandaşlarına yıllardır buna benzer sosyal yardımlar yapmaktadır (Unescap, 2018, s. 1).

Evrensel Temel Gelirin özellikleri ve gereklilikleri şu şekilde olmalıdır:

- Nakit transferlerdir
- Düzenli ve sürekli
- Bir tür kamu harcamasıdır. Genellikle vergiler ile finanse edilse de petrol gibi doğal kaynaklardan elde edilen gelirlerin topluma transfer edilmesi olarak da uygulanabilir
- Bir çeşit vatandaşlık hakkı olarak değerlendirilir. Herkesin vatandaşlık hakkı olarak belirli bir refah düzeyinin üzerinde yaşaması amaçlanır (Davutoğlu, 2011, s. 212-213)
- Zengini daha zengin yapmamalıdır
- Bireylerin ek gelire ihtiyacı var ise mevcut iş performansından bağımsız olarak destekleyici olmalıdır
- Bireyleri çalışma isteğinden vazgeçirecek miktarlarda olmamalıdır (Bruce, Alstott, & Parij , 2003, s. 8-12)

Evrensel Temel Gelir, gelir adaletsizliğini azaltmayı ve daha mutlu bir toplum yaratmayı amaçlar. Bunu teknoloji ekseninde değişen dünyaya ayak uydurma çabası olarak da görebiliriz. Farklı toplumsal yapılar ve ülkelerin ekonomik durumlarından dolayı uygulama yöntemi değişebilmektedir. Bununla birlikte tüm uygulamalarda değişmeyen temel amaçlar ve prensiplerden bahsedilebilir. Bu amaç ve prensipler:

- İhtiyaç sahibi kişilere temel insanî gereksinimleri karşılamaları için destek sağlanması
- Refahın toplumun geneline yayılması
- Gelir eşitsizliği sebebiyle oluşan toplumsal gerilimin önlenmesi olarak ifade edilebilir

Çalışma hayatı modern dünyamızda sürekli değişim içerisindedir. Bu sebeple bireylere belirli bir yaşam standardı sağlanamamaktadır. Gelir konusunda yaşanan belirsizlikler, Evrensel Temel Gelir yaklaşımını öne çıkartmaktadır (Koca, 2015, s. 504). Evrensel Temel Gelir’in nasıl ve neye göre dağıtılacağı hususunda dört farklı uygulama yöntemi bulunmaktadır (Guibentif & Bouget, 1997).

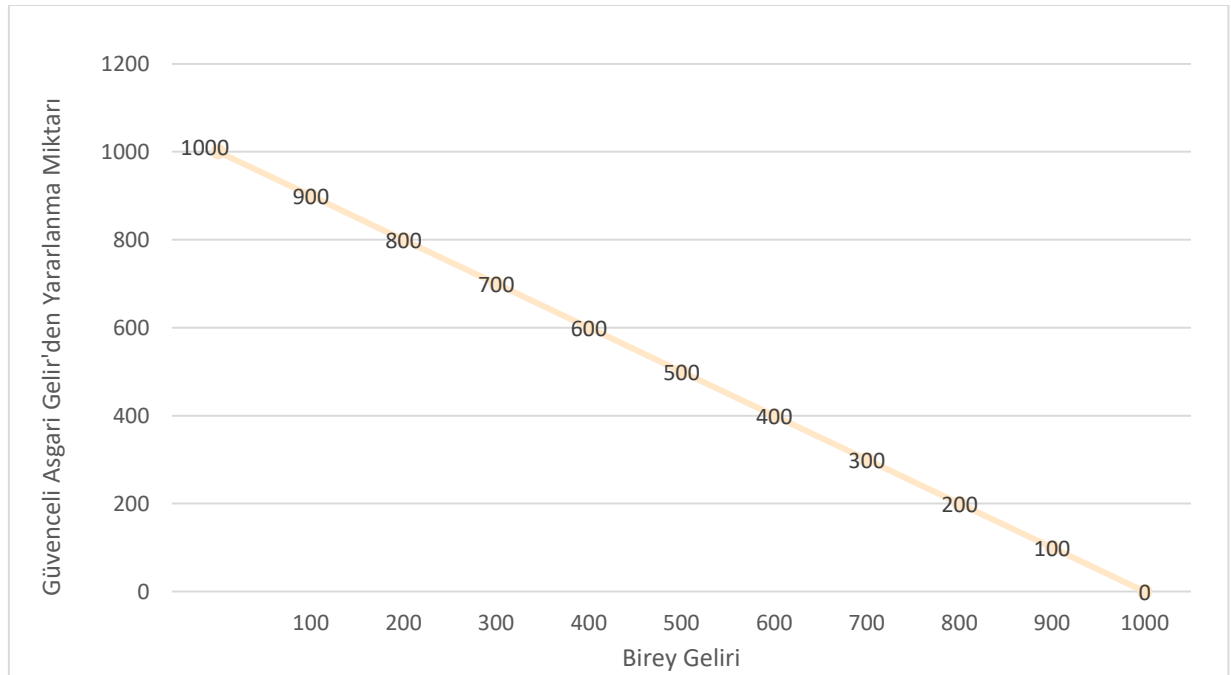
1.1. Güvenceli Asgari Gelir

Birey gelirlerinin belirli bir seviyenin altına inmesini engellemek ana amaçtır. Belirlenen asgari gelir seviyesinin altında geliri olan bireylere yapılan nakit yardımlarını kapsar. Örneğin aylık

1000 TL olarak belirlenen asgari gelir seviyesinin altında, 700 TL gelir elde eden X kişisine 300 TL’lik yardım yapılması öngörülür. Bu modele göre geliri olmayan Y kişisine ise 1000 TL’lik bir gelir yardımı yapılması gerekmektedir (Avrupa Birliğinde Asgari Gelir Programları Raporu, 2012, s. 22). Bu Temel Gelir modelinde hedef kitle temel insani ihtiyaçların karşılanması konusunda desteğe ihtiyacı olan vatandaşlardır. Geçici işlerde düşük ücretlerle çalışan tüm bireylerin asgari miktarın üzerinde gelir elde etmesini sağlamak amaçlanmaktadır (Koca , 2015, s. 505).

Grafik 2’de bireyin gelir seviyesi ile Güvenceli Asgari Gelirden yararlanma ilişkisi gösterilmiştir.

Grafik 2: Birey Geliri ile Güvenceli Asgari Gelir’den Yararlanma İlişkisi

1.2. Negatif Gelir Vergisi

İlk Kez Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde Milton Freidman, Robert Lampman, Robert TheoBald ve James Tobin tarafından 1960-1970 yılları arasında teklif edilmiştir. Belirli bir seviyenin altında geliri olan vatandaşlara, vergi ekseninde bir desteği ihtiva eder. Negatif Gelir Vergisi; gelirden alınan verginin gelir azaldıkça vergi tarifesine negatif olarak uygulanması anlamına gelmektedir. Herhangi bir başvuru olmadan otomatik olarak devreye girmesi beklenir. Negatif Gelir Vergisi, Güvenceli Asgari Gelir yöntemi ile benzerlik göstermektedir (Öncel, 1982, s. 4-5).

1.3. Temel Gelir

Geliri ne düzeyde olursa olsun, herkese eşit tutarda yardımda bulunulmasıdır. Bu yöntemde bireyin aylık gelirinin 100.000 TL veya 500 TL olmasının önemi yoktur. Bu yöntemi diğer yöntemlerden ayıran özellik, insanları çalışmaktan vazgeçirmeyecek olmasıdır. Yükselerek artan oranlı gelir vergisi ile beraber uygulandığında, yoksulluğu en az seviyeye indirebileceği savunulmaktadır. Bu durumda yüksek gelir grubundaki bireylerin vergileri düşük gelir grubuna yapılan maddi yardımları finanse edebilecektir (Avrupa Birliği’nde Asgari Gelir Programları Raporu, 2012, s. 22-23).

1.4. Artan Oranlı Destek Yöntemi

Yüksek düzeyde gelir elde edenler hariç tutularak, herkese gelirine göre artan oranlı destek verilmesini savunmaktadır. Bu yöntemde düşük gelir grubundaki bireyler yüksek miktarda destek alırken, daha yüksek gelir elde edenler kademeli olarak daha az destek almaktadır (Avrupa Birliği’nde Asgari Gelir Programları Raporu, 2012).

Uygulama yöntemleri farklılık gösterse de Evrensel Temel Gelir’in amacı yoksulluğun etkilerini azaltarak gelir adaletini sağlamaktır. Gelir adaleti, çok yönlü etkilere sahip bir konudur. Günümüzde “Sosyal Yardım” kavramı çerçevesinde gelir adaleti sağlanmaya çalışılmaktadır. Evrensel Temel Gelir ise mevcut sosyal yardım uygulamalarından farklı yönlerde sahiptir (Özaydın, 2014, s. 98). Bu konudaki en büyük farklılık bir garantinin söz konusu olmasıdır. Mevcut sosyal yardım uygulamalarında yardım alınıp alınamayacağı kesin değilken, Evrensel Temel Gelir’de bireylere bu garanti sunulmaktadır. Diğer bir farklılık ise daha Evrensel Temel Gelir’in daha kapsayıcı bir yöntem olmasıdır. Ayrıntılı ve değişkenlik gösteren uygulamalardan ziyade, tek ve net bir uygulamanın var olması bu konuda daha etkili sonuçlar alınmasına neden olacaktır.

2. Dünyada Evrensel Temel Gelir

Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization, ILO) yayınladığı raporda ekonomik büyümenin yeni istihdam alanları yaratmakta başarısız olduğunu belirtmiştir (ILO, 2005). Yeni iş kollarının yaratılmaması sonucunda işsizliğin artması kaçınılmazdır. İşsizliğin sebep olabileceği yoksulluk ile mücadele yüzyıllardır tartışılmaktadır (Bedir, 2012, s. 105).

Günümüzde birey ve piyasa karşı karşıyadır. Teknolojik gelişmelerin, küreselleşmenin ve üretim otomasyonunun bireyler üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal zararlarına karşı, refah devleti bağlamında, Evrensel Temel Gelir yaklaşımı giderek önem kazanan bir konudur (Topateş, 2012, s. 148).

Evrensel Temel Gelir dünyada birçok ülkede farklı yöntemlerle uygulanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde bu konuyla alakalı çalışmaların yaygınlaştığı söylenebilir. Farklı siyasi görüşten insanların bu konuya olan ilgisi artmaktadır (Servantie, 2017, s. 5).

2.1. Portekiz

Portekiz’de Evrensel Temel Gelir uygulamasının bir kolu olan Asgari Gelir Güvencesi 1990’larda yürürlüğe girmiştir. 18 yaşını doldurmuş ve asgari emeklilik maaşından daha az gelire sahip insanlara maddi destek sağlanmaktadır. Uygulama, toplumun gelir düzeyi en düşük olan kesimini hedef almaktadır (Metin, 2012, s. 132). 18 yaşını doldurmamış ekonomik özgürlüğü olan kişilere ise maddi destek için bazı şartlar aranmaktadır. Bunlar; evli olmamak, mesleki eğitim almaya gönüllü olmak ve maddi desteğe ihtiyacı olduğunu kanıtlamak gibi şartlardır. Sistem ayrıca maddi destek verilen bireylere iş eğitimi vermektedir. Eğitim sonrası istihdam edilmelerine yardımcı olmaktadır (Da Costa, 2003, s. 76).

2.2. Finlandiya

2017 yılı itibarıyla Finlandiya’da Sosyal Güvenlik Kurumu işsizlik yardımı alan 2000 kişiye aylık 590 avro ödemektedir. Ödemeler bireylerin işe girmeleri durumunda da kesilmemektedir (Servantie, 2017, s. 8). Ödemeler için 18 yaşını doldurmuş olmak şartı aranmamaktadır (Koca, 2015, s. 506). Sosyal yardımların süresi kısıtlanmıştır. Mülteciler ve göçmenler için ayrı bir Temel Gelir uygulaması mevcuttur (Güneş, Çoşkun, & Ortakaya, 2011, s. 134).

2.3. Amerika Birleşik Devletleri/Alaska

Evrensel Temel Gelir Amerika Birleşik Devletleri’nin Alaska eyaletinde 1982 yılından beri tam anlamıyla uygulanmaktadır. “Alaska Daimî Fonu” isimli uygulamadan yararlanmak için yalnızca 2 şart bulunmaktadır: 1 yıldan uzun süredir Alaska’da ikamet ediyor olmak ve hayatta olmak. Bireylere gelir durumuna bakılmaksızın yıllık yaklaşık 2000 dolar gelir desteği sağlanmaktadır. Petrol gelirlerinden elde edilen kazanç toplumun tüm kesimlerine dağıtılmaktadır. Alaska’da dünyanın geri kalanının aksine en düşük gelire sahip yüzde 20’lik kesim, yüksek geliri olan yüzde 20’lik kesimden daha hızlı zenginleşmektedir. Ayrıca Alaska, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki eyaletler arasında en düşük yoksulluk oranı olan eyalettir. (Servantie, 2017, s. 8-9)

2.4. Brezilya

Anayasal olarak Temel Gelir’i uygulayan ilk ülkelerden biridir. 2004 yılından beri uygulanmaktadır. En az 5 yıl Brezilya’da ikamet eden herkes temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Şu an toplumun en düşük gelir seviyesine sahip grubuna yönelik yapılan çalışmaların daha geniş alana yayılması amaçlanmaktadır (Servantie, 2017, s. 9).

2.5. Almanya

Sosyal yardımlar Almanya’da oldukça önemli bir yere sahiptir. Gelir desteği ile istihdam arasında bir bağ kurulmuştur. Buna göre gelir desteği sağlanan vatandaşların iş bulmasına yardım edilmektedir. Alman yasalarına göre sosyal yardım bir haktır. Amaç, herkesin onurlu bir yaşam sürmesini sağlayacak temel gelire sahip olmasıdır. İki tür sosyal yardım mevcuttur. Birincisi asgari gelir güvencesi olarak tanımlanabilecek genel nitelikli ve yerel yönetimler tarafından yapılan yardımlardır. İkincisi ise, özel nitelikli ve belirli durumlarda uygulanan sosyal yardımlardır. Yardımlar bireyin ihtiyacı olduğu sürece devam eder. Ancak yardım alan bireye eğitim almak, geçici veya sürekli işlerde çalışmak gibi sorumluluklar verilebilir (Metin, 2012, s. 48-49).

2.6. İran

2011 yılından beri toplumun yaklaşık %29’una gelir desteği sağlanmaktadır. Günlük yaklaşık 1,5 dolar olarak sağlanan destek sonrasında insanların çalışma isteklerinde herhangi bir azalmanın olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca gelir sağlanan bireylerin eğitim hayatının da desteklendiği görülmüştür (Servantie, 2017, s. 9).

2.7. Fransa

Fransız Asgari Gelir yasasına göre ülkede ikamet eden ve bu destekten yararlanacak durumda olan bireylerin bazı şartları sağlaması gerekmektedir. Bunlar; 25 yaşını doldurmuş olmak, yabancılar için en az 3 yıldır Fransa’da ikamet ediyor olmak ve belirlenen gelir düzeyinin altında gelire sahip olmaktır. Yapılan maddi destek tamamlayıcı niteliktedir. Enflasyona göre yılda 2 kez gözden geçirilmektedir. Ayrıca 3 ayda bir olmak üzere destek sağlanan kişilerin gelir durumları kontrol edilmektedir (Metin, 2012, s. 136-137).

Evrensel Temel Gelir, ülkelerin toplumsal yapısına ve ekonomik durumlarına göre farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Uygulamanın gerçekleştiği tüm ülkelerde yoksulluğun önlenmesi ana amaçtır. İşsizliğin ve yoksulluğun önüne geçmek amacıyla uygulanan Evrensel Temel Gelir, gelir adaletini sağlama konusunda umut vadetmektedir.

Evrensel Temel Gelir, değişim içerisindeki dünyada işsizliğin ve yoksulluğun önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir. Fakat Evrensel Temel Gelir ile ilgili bazı tartışmalar ve eleştiriler de bulunmaktadır. Uygulandığı takdirde insanların çalışma isteklerinde bir azalma yaratıp yaratmayacağı tartışma konusudur. Yapılan pilot uygulamalar aksini gösterse de, karşılıksız gelir elde eden bireylerin çalışma isteğinde azalma olması muhtemeldir. Bu konuda yapılacak olan maddi desteğin miktarı oldukça önemlidir. Temel insanî ihtiyaçların karşılanması için yapılan bu desteğin, bireyleri çalışmaktan vazgeçirmemesi gerekmektedir.

Bir diğer tartışma konusu Evrensel Temel Gelir’in kamu harcamalarının artmasına sebep olmasıdır. Uygulandığı ülkelerde artan kamu harcamalarının finanse edilmesi ekonomik yeterliliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin Alaska gibi yüksek düzeyde petrol geliri olan bir bölgede Evrensel Temel Gelir uygulaması daha kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Ancak petrol vb. faktörlerden ötürü yüksek düzeyde geliri olmayan

ülke ve bölgelerde Evrensel Temel Gelir uygulaması ekonomi üzerinde olumsuz etkilere sebep olabilir. Kamu harcamalarının artması sonucu ekonomik dengenin bozulacağı, vergilerin artacağı gibi olası etkilerden dolayı, Evrensel Temel Gelir hususunda tartışmalar hâlen sürmektedir.

Farklı yöntemler ve destek miktarları olmasına karşın birçok ülkede Evrensel Temel Gelir uygulanmaktadır. Türkiye’de ise böyle bir uygulama mevcut değildir.

3. Türkiye’de Bir Sosyal Harcama Olarak Evrensel Temel Gelir Uygulaması

Kamu harcamaları genel anlamda devletin faaliyetlerini devam ettirebilmesi için yaptığı giderler olarak tanımlanabilir. Dar anlamda kamu harcaması, devlet bütçesi ile yapılan harcamalardır. Geniş anlamda ise, bütçe ile yapılan harcamaların yanında diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı harcamalar ve vergi harcamaları olarak ifade edilebilir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanun’unun 3/h maddesine göre ise kamu harcamaları: “*Kamu gideri, kanunlarına dayanılarak yaptırılan iş, alınan mal ve hizmet bedelleri, sosyal güvenlik katkı payları, iç ve dış borç faizleri, borçlanma genel giderleri, borçlanma araçlarının iskontolu satışından doğan farklar, ekonomik, mali ve sosyal transferler, verilen bağış ve yardımlar ile diğer giderler*” olarak tanımlanmaktadır (Pehlivan, 2014, s. 65).

Kamu harcamaları bir ekonomide çok önemli fonksiyonlara sahiptir ve üretim, tüketim, yatırım, gelir adaletsizliği ve milli gelir üzerinde etkilidir. Sosyal açıdan ise, gelir dağılımı ve sosyal hizmetlerin sunumu konularında oldukça önemli bir rol üstlenmektedir (Arslan, 2002, s. 6). Tarihsel süreçte kamu harcamaları genel bir artış eğiliminde olmuştur (Bulut, 2013, s. 7). Ekonomi ve sosyal yapı üzerindeki çok yönlü etkisi kamu harcamalarının artış eğiliminde olmasının temel sebebidir (Ulusoy, 2018, s. 41).

Kamu harcamaları reel ve transfer harcamaları olarak 2 kategoride ele alınmaktadır. Reel harcamalar ekonomide reel olarak kaynak kullanımı ile gerçekleştirilen harcamalardır. Kamu yatırımı ve kamu tüketimi olarak gerçekleştirilebilir. Transfer harcamaları ise kaynak yaratma amacı ile değil, mevcut kaynakları bir kesimden diğer bir kesime aktaran harcamalardır. İktisadi, mali veya sosyal transfer harcamaları şeklinde olabilir (Kirmanoğlu, 2017, s. 39-40).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 2. Maddesine göre: *Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.* Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında yer alan sosyal devlet kavramı çok geniş bir çerçeveye sahip olsa da sosyal yardım hizmetlerini de içermektedir. Buradaki sosyal yardım hizmetleri toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine çeşitli yollarla yapılan devlet yardımı olarak düşünülebilir (Güler, 2006, s. 2). Sosyal devletin amaçlarından bir de insan onuruna yakışan temel insanî ihtiyaçların karşılanması konusunda bireylere destek sağlamaktır. Sosyal adaletin sağlanması hususunda, devletin piyasaya farklı yollar ile müdahil olması gerekmektedir (Gümüş, 2010, s. 164-165). Bu noktada sosyal devlet anlayışının gelişimi ile sosyal harcamalarının artışı kesişmektedir (Erdoğan & Yenigün, 2008).

Sosyal politikaların önem kazanması ile beraber sosyal harcamalara verilen önem de artmıştır. Kamu harcamalarının bir alt dalı olarak sosyal harcamaların hangilerinin kamu harcaması sayılacağı hususunda bir netlik olduğu söylenemez. Fakat sosyal harcamaları genel olarak, bireylerin refahını olumsuz yönde etkileyen durumların ortadan kaldırılması için ve toplumsal refahı artırmak için yapılan harcamalar olarak tanımlayabiliriz (Güler, 2018, s. 223-224).

Günümüzde sosyal harcamalar yalnızca kamu kesimi tarafından yapılmamaktadır. Bireyler ve özel sektör de farklı amaçlarla sosyal harcamalarda bulunabilirler. Bu açıdan tüm sosyal harcamaların net bir şekilde kamu harcaması olarak ele alınması doğru olmayacaktır. Fakat sosyal harcamaların oldukça büyük bir kısmı sosyal devlet kavramı çerçevesinde kamu kesimi tarafından gerçekleştirilmektedir (Erdoğan, 2013, s. 56-57). Devlet bütçesinde sosyal harcamaların da yer alması, sosyal harcamaların bir tür kamu harcaması olarak ele alınmasına neden olmaktadır. Sosyal harcamaların devlet bütçesi içerisindeki payı ise sosyal bütçedir. Sosyal bütçe, sosyal amaçlı yapılacak harcamaları ve bu harcamaları gerçekleştirmek için ayrılan kaynakları ifade etmektedir (Tüğen & Eroğlu, 2017, s. 32-33). Sosyal harcamalar genel anlamda sosyal refahı artırmaya yönelik uygulamaları içerisinde barındırmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamaları sosyal harcama olarak ele alınmaktadır. Sosyal koruma, toplumda dezavantajlı grupların desteklenmesi için yapılan harcamaları ifade etmektedir. Sosyal yardımları, sosyal harcamalar içerisinde yer alan sosyal koruma uygulamalarının bir alt ögesi olarak kabul edebiliriz. Bu anlamda sosyal yardımlar daha spesifik bir alanı işaret

etmektedir. Evrensel Temel Gelir, bir tür sosyal yardım, dolayısıyla sosyal harcamadır. Devlet tarafından sosyal koruma amacıyla gerçekleştirilmektedir ve kamu harcaması olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1’de 1990-2018 yılları arasında OECD ülkeleri arasında sosyal harcamaların GSYİH’ya oranı gösterilmiştir.

Tablo 1: 1990-2018 Yılında OECD Ülkeleri Arasında Sosyal Harcamaların GSYİH İçerisindeki Payı

Ülke/Yıl	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018
Avustralya	13,1	16,9	18,3	16,7	16,6	18,5	17,8	–	–
Avusturya	23,1	26,3	25,7	26	27,6	27,7	27,8	27,1	26,6
Belçika	24,4	25,2	23,5	25,2	28,3	29,2	29,2	29,2	28,9
Kanada	17,5	18,4	15,8	16,1	17,5	17,6	17,4	17,3	–
İsviçre	12,1	14	13,9	15,6	15,1	15,9	15,9	16,1	16
Şili	9,8	11	10,4	8,9	10,4	10,8	11	10,9	–
Çek Cumhuriyeti	14,1	16,1	17,9	18,1	19,7	19,4	19,1	19	18,7
Almanya	21,4	25,2	25,4	26,2	25,9	24,9	25,1	25,1	25,1
Danimarka	21,9	25,5	23,8	25,2	28,6	29	28,7	28,1	28
İspanya	19,2	20,7	19,5	20,4	24,7	24,7	24,3	23,9	23,7
Estonya	–	–	13,8	13	18,3	17,7	18,3	18	18,4
Finlandiya	23,3	28,9	22,6	24	27,3	30,4	29,8	28,9	28,7
Fransa	24,3	28,3	27,6	28,7	31	32	32	31,8	31,2
Birleşik Krallık	14,9	16,7	16,2	18,3	22,4	21,6	21,2	20,8	20,6
Yunanistan	15,7	16,6	17,8	19,9	24,9	25,4	25,7	24,8	23,5
Macaristan	–	–	20,1	21,9	23	20,9	20,8	20,2	19,4
İrlanda	16,8	17,5	13,2	15,9	24,6	15,5	14,9	14,3	14,4
İzlanda	13,5	15,1	14,6	15,9	16,9	15,5	15,1	15,9	16
İsrail	–	16,4	16,2	15,3	15,4	15,5	15,5	16	–
İtalya	20,7	21,1	22,7	24,2	27,1	28,5	28,3	28,1	27,9
Japonya	10,9	13,3	15,4	17,2	21,3	21,9	–	–	–
Kore	2,7	3,1	4,5	6,1	8,2	10,2	10,5	10,6	11,1
Litvanya	–	–	15,4	13,7	19,4	15,8	16	15,8	16,2
Lüksemburg	18,3	19,9	18,7	22,8	23,1	22,1	22,2	22,6	22,4
Letonya	–	0	15,4	12,3	19,5	15,7	16,1	15,8	16,2
Meksika	3,1	3,7	4,4	6,1	7,4	7,7	7,5	–	–
Hollanda	24	22,4	18,8	20,2	17,8	17,7	17,5	17	16,7
Norveç	21,6	22,5	20,4	20,7	22	24,7	25,7	25,3	25
Yeni Zelanda	20,3	17,7	18,2	17,8	20,4	19,2	18,9	18,6	18,9
Polonya	14,2	21,8	20,2	20,8	20,6	20,2	21,2	21	21,1
Portekiz	12,2	16	18,5	22,3	24,5	24	23,7	23,7	22,6
Slovak Cumhuriyeti	–	18,4	17,6	15,8	18	17,8	17,8	17,3	17

Slovenya	-	5,7	22	21,4	23,4	22,6	22,2	21,4	21,2
İsveç	27,2	30,6	26,8	27,3	26,3	26,3	26,4	26,1	26,1
Türkiye	3,8	3,4	7,5	10,1	12,3	11,6	12,5	-	-
ABD	13,2	15,1	14,3	15,6	19,4	18,8	18,9	18,9	18,7
OECD Ortalaması	16,4	18	17,4	18,2	20,6	19	20,5	20,2	20,1

Kaynak: OECD Sosyal Harcamalar Veri Tabanı (SOCX)

Tablo 1’de 2016 yılında Türkiye’de sosyal harcamaların GSYİH’ya oranı %12,5 düzeyindedir. Türkiye’de sosyal harcamaların GYSİH içerisindeki payı, OECD ülkeleri ile kıyaslandığında daha düşüktür. Türkiye’de 1990’dan günümüze sosyal harcamalar artış eğiliminde olmuştur. Bu eğilim OECD genelinde de görülmektedir. OECD ülkelerinin ortalaması incelendiğinde sosyal harcamaların GSYİH içerisindeki payı 1990 yılında yüzde 16,4 iken, 2018 yılında yüzde 20,1’dir. OECD veri tabanında bulunmamasına rağmen Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı verilerine göre 2018 yılında sosyal harcamaların GSYİH içerisindeki payı yüzde 16 olacaktır. Ayrılan toplam kaynak ise 550 milyar TL’dir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018). 2014-2018 yılları arasında Türkiye’de sosyal harcamalar ile ilgili daha ayrıntılı bilgi Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: 2014-2018 Yıllarında Kamu Kesimi Sosyal Harcama İstatistikleri

	2014	2015	2016	2017(2)	2018(1)
(CARİ FİYATLARLA, MİLYON TL)					
EĞİTİM	79.595	91.336	108.880	118.920	130.753
SAĞLIK	77.189	86.185	98.551	112.452	126.760
SOSYAL KORUMA	164.626	192.688	236.250	263.385	292.861
-Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	145.670	168.268	207.485	232.587	259.398
-Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	16.551	21.810	25.995	28.068	29.825
-Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	2.406	2.610	2.771	2.730	3.637
TOPLAM	321.409	370.209	443.681	494.756	550.374
(GSYİH’YA ORAN, YÜZDE)					
EĞİTİM	3,9	3,9	4,2	3,9	3,8
SAĞLIK	3,8	3,7	3,8	3,7	3,7
SOSYAL KORUMA	8,1	8,2	9,1	8,7	8,5
-Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	7,1	7,2	8,0	7,7	7,5
-Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9
-Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
TOPLAM	15,7	15,8	17,0	16,3	16,0

Kaynak: (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018) Not: (1) Gerçekleştirilmesi planlanan program. (2) Gerçekleşme tahmini

OECD verilerine göre 2016 yılında sosyal harcamaların GSYİH içerisindeki payı yüzde 12,5 iken, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın verilerine göre 2016 yılında bu oran

yüzde 17’dir. İki kaynak arasındaki farklılık sosyal harcama sınıflandırma yöntemlerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 2’ye göre, Sosyal harcamaların büyük bir kısmını sosyal koruma harcamaları oluşturmaktadır. Sosyal koruma harcamaları ise emekli aylıkları ve diğer harcamalar, sosyal yardım ve primsiz ödemeler ve doğrudan gelir desteği ödemelerinden oluşmaktadır. Evrensel Temel Gelir uygulaması da bir tür sosyal koruma harcaması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de 2019 yılında yapılması planlanan sosyal yardımlar ve bu sosyal yardımların içeriği ile ilgili bilgiler ise Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de 2019 Yılında Sosyal Yardımlara Ayrılan Bütçe ve İçeriği

Sosyal yardımlara ayrılan bütçe	62.1 milyar TL
Ödeme gücü olmayan bireylerin sağlık giderleri için ayrılan ödenek	10.5 milyar TL
Engelli bireylerin evde bakım hizmetleri için ayrılan ödenek	8.5 milyar TL
Şiddet mağduru kadınlara sağlanan barınma imkânı ve çocukları için sağlanan kreş hizmeti için ayrılan ödenek	5 milyar TL
Korunmaya muhtaç çocukların bakımını üstlenen koruyucu ailelere yapılan ödemelere ayrılan ödenek	132 milyon TL
65 yaş üstü yaşlıların, bakıma ihtiyacı olan engelli vatandaşların ve bu vatandaşların yakınlarına bağlanan aylıklar için ayrılan ödenek	9,9 milyar TL
Doğum yardımı için ayrılan ödenek	606 milyon TL

Kaynak: (Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2019)

Türkiye’de sosyal yardımlar aracılığı ile yoksulluğun etkilerinin azaltılması için 2019 yılında bütçeden ayrılan kaynak 62,1 milyar TL’dir. Bu yardımlar aynı olabileceği gibi nakdi de olabilmektedir.

Türkiye’de yoksulluğun etkilerini azaltma amacı ile uygulanan önemli uygulamalardan biri de Asgari Geçim İndirimi (AGİ)’dir. AGİ, ücretlilerin gelirinin bir kısmının medeni durum ve çocuk sayısı gibi faktörlere göre vergiden muaf tutulmasıdır. AGİ ile beraber ücretlilerin gelir

vergisinden daha az etkilendiği söylenebilir (Güler, 2016, s. 38). Fakat AGİ ile Evrensel Temel Gelir teknik olarak farklı uygulamalar olmalarının yanında yoksulluğu farklı düzeylerde önleme potansiyeline sahiptir.

Türkiye’de Evrensel Temel Gelir uygulanmamaktadır. Farklı yöntemler ile yoksulluğun önüne geçmek amaçlanmaktadır. Evrensel Temel Gelir’deki gibi yalnızca nakdi yardımlardan ziyade aynı yardımlar yapılmaktadır. Yapılan yardımların Evrensel Temel Gelir ile benzer amaçları olduğu söylenebilir.

Türkiye’de olası Evrensel Temel Gelir uygulamasının, petrol-doğalgaz vb. gelir kaynaklarının kısıtlı olması ve gerekli düzeyde makineleşmenin henüz gerçekleşmemesinden dolayı öncelikle toplumun en yoksul kesimine uygulanması daha uygun olacaktır. Bu anlamda çalışmanın birinci bölümünde bahsedilen 4 yöntemden farklı olarak, Türkiye toplumun en yoksul kesimine sosyal yardım yapılmalıdır. Gereken iktisadi gelişmeler sağlanmadan toplumun tamamının Evrensel Temel Gelir uygulamasına dahil edilmesi ekonomik dengeyi derinden sarsacaktır.

Tablo 4’de Türkiye’de medyan gelirin yüzde 50’sinin altında bir gelir düzeyi ile yaşayan insanların nüfusa oranı gösterilmiştir.

Tablo 4: 2016-2017 Türkiye’de Yoksulluk Oranı

	Yoksulluk Sınırı (TL)		Yoksul Sayısı (Bin Kişi)		Yoksulluk Oranı (%)	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Tek kişilik hanehalkı	7116	7944	297	296	8,9	8,2
65 yaşın altında	7116	7944	128	111	6,6	5,4
65 yaşın üstünde	7116	7944	169	185	12,0	11,9
Erkek	7116	7944	101	93	7,6	6,4
Kadın	7116	7944	196	203	9,7	9,4
Toplam	7116	7944	11026	10622	14,3	13,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2017)

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2017 verilerine göre, nüfusun yüzde 13,5’i yoksul varsayılabilir. Bu durumda yaklaşık 10,6 milyon bireyin yoksul olduğu söylenebilir. 10,6 milyon yoksul bireye temel insanî ihtiyaçlarını karşılama amacıyla yapılacak aylık ortalama 500 TL’lik olası bir Evrensel Temel Gelir yardımı, sosyal harcamalara yıllık yaklaşık olarak 64 milyar TL ek maliyet getirecektir. (Yapılacak yardım daha düşük gelire sahip kesim için 750 TL, daha yüksek gelire sahip kesim için 250 TL olabilir fakat toplam maliyet ortalamasının birey bazında 500 TL olacağı varsayılmıştır) Mevcut durumda, 2019 yılında sosyal yardımlara ayrılan bütçe 62,1 milyar TL’dir. Günümüzde uygulanan sosyal yardım uygulamaları ile toplumun en yoksul kesimine uygulanacak Evrensel Temel Gelir modelinin maliyeti yakın düzeyde olacaktır. 64 milyar TL harcamaya neden olacak olası Evrensel Temel Gelir modeli, Türkiye’de toplam vergi gelirlerinin 599 milyar TL olduğu gerçeği ile beraber düşünüldüğünde hayata geçirilmesi çok zor olmayan bir uygulamadır. Uygulamanın yalnızca ek vergi gelirleriyle bile finanse edilmesi mümkün görünmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2016 yılında Türkiye’de sosyal koruma kapsamında maaş ve yardım almış kişi sayısı 5,3 milyon civarındadır. Günümüze dair veri bulunmamasına rağmen, sosyal yardım harcamalarının yakın düzeylerde olmasından dolayı hâlihazırda yine en az 5 milyon insanın sosyal koruma kapsamında maaş ve yardım aldığı varsayılabilir. Mevcut sistemde yaklaşık 5 milyon bireyin sosyal yardımlardan yararlanmasının devlete maliyetinin 2019 yılında 62,1 milyar TL olacağı öngörülmektedir. Olası bir Evrensel Temel Gelir uygulamasında sosyal yardım yapılacak kişi sayısını 10,6 milyon olarak varsayıp, bu kişilere aylık 500 TL gibi bir yardım yapıldığını düşündüğümüzde uygulamanın benzer düzeyde maliyete sahip olacağı tahmin edilmektedir. Evrensel Temel Gelir’in uygulanması durumunda daha fazla kişiye nakdi yardım yapılmasına rağmen bu yardımın kamu harcamalarında yüksek düzeyde artırıcı etkisi olmayacağı öngörülmektedir.

Uygulanacak olan Evrensel Temel Gelir, mevcut sosyal yardım harcamalarının maliyetlerine yakın düzeyde maliyete sahip olarak kamu harcamalarında yüksek düzeyde artışa neden olmayacaktır. Bu konuda Evrensel Temel Gelir’den yararlanacak kişi sayısı ve yardım düzeyi önem arz etmektedir. Yardım miktarının daha yüksek olması ve daha fazla kişiye yardım edilmesi durumunda uygulama kamu harcamalarının yüksek düzeyde artmasına neden olabilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de Evrensel Temel Gelir uygulamasının hayata geçirilmesi durumunda sosyal harcamaların, bir diğer deyişle kamu harcamalarının bir miktar artacağı aşikârdır. Ancak gelir yardımı yapılacak insan sayısı ve yardım miktarıyla ilişkili olarak, uygulamanın kamu harcamalarını yüksek düzeyde artırmayacağı öngörülebilir. Varsayımlar üzerinden yapılan hesaplamalar ile Evrensel Temel Gelir’in kamu harcamaları üzerinde yüksek oranda artırıcı bir etkiye sahip olduğu söylenemez.

Evrensel Temel Gelir toplumun refahını artırma ve yoksulluğu azaltma potansiyeli açısından önemli bir konudur. Teknoloji sebepli işsizliğin etkilerinin giderilmesi hususunda çözüm vadetmektedir. Evrensel Temel Gelir’in gelecekte uygulanması halinde ise, Türkiye’deki kamu harcamalarına etkisinin makul düzeyde olacağı söylenebilir.

Sonuç

Evrensel Temel Gelir, yoksulluğun etkilerinin azaltılması ve teknolojik gelişmeler sebebiyle artan işsizliğin önlenmesi amacıyla uygulanabilecek önemli bir sosyal yardım yöntemidir. Günümüzde artış eğiliminde olan kamu harcamalarını daha da artırması söz konusu olmakla birlikte bu artışın yüksek düzeylerde gerçekleşmeyeceği söylenebilir.

Toplum refahının artırılması, yoksulluğun azaltılması ve gelir adaletinin sağlanması konuları açısından, Evrensel Temel Gelirin uygulandığı takdirde toplum üzerinde olumlu etkileri olacağı açıktır. Olası Türkiye uygulamasında, OECD ülkelerine göre daha az olan sosyal harcamaları bir miktar artabilir. Fakat artış çok yüksek düzeyde olmayacağı için yöntemin uygulanabilir olduğu öngörülmektedir.

Türkiye’de olası bir Evrensel Temel Gelir uygulaması bireyleri çalışmaktan vazgeçirmemek için asgari ücretten düşük miktarda olmalıdır. Ayrıca uygulamanın finanse edilebilmesi için yüksek düzeyde artan oranlı gelir vergisi ile beraber uygulanması daha doğru olacaktır. Evrensel Temel Gelir’in yoksulluğu azaltma iddiasının gerçekleşebilmesi için adil bir şekilde hayata geçirilmesi gerekmektedir. Adaletin sağlanması için denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Evrensel Temel Gelir’den yararlanacak bireylerin ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim alması ve eğitim sonrası istihdam edilmesi sağlanabilir. Firmaların insan işgücüne ihtiyacının azalması ile gerçekleşen işten çıkarmalar sonucu işsiz kalan bireyler için firmalardan ek vergiler alınabilir. Evrensel Temel Gelir vergisi olarak düşünülebilecek bu vergiler, özel

sektörün sebep olduğu işsizliğin (dışşallığın) etkilerinin giderilmesi için kullanılabilir. Uygulamanın daha verimli olması için yerel yönetimler ile koordine şekilde yürütülmesi daha doğru olacaktır. Yerel yönetimlerin birey ihtiyaçlarını daha doğru bir şekilde tespit edebilmeleri bu konuda iş birliğini gerekli kılmaktadır.

Günümüzde yaşam kaygısı toplumun büyük bir kısmını derinden etkilemektedir. İnsanların yaşayabilmek için gerekli olan parayı kazanma konusunda yaşadıkları kaygı, potansiyellerini kullanmalarını engelleyebilmektedir. Temel insanî ihtiyaçların karşılanabilmesi konusunda yaşanan bu kaygı mikro düzeyde bireyleri, makro düzeyde ise ülkeleri ve hatta dünyayı etkilemektedir. Yaşamlarını idame edebilmeleri için insanların yetenekleri ve istekleri dışında eylemlerde bulunmak zorunda kalması, verimsizliğe neden olmaktadır. Bu anlamda Evrensel Temel Gelir insanların yaşam kaygılarını bir nebze de olsa azaltma potansiyeline sahiptir. Temel ihtiyaçlarını giderebilme konusunda kaygı taşımayan bireyler kendilerine ve dünyaya daha yararlı olacaklardır.

Kaynakça

- Arslan, A. (2002). Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim. *Maliye Dergisi*, 140(2), 1-14.
- Avrupa Birliği'nde Asgari Gelir Programları Raporu (2012). *Sosyal Güvenlik Kurumunun Kapasitesinin Artırılması için Teknik Destek Projesi*.
- Bedir, E. (2012). Yoksullukla Mücadelede Yeni Bir Tartışma Alanı: Vatandaşlık Geliri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1), 92-116.
- Bruce, A., Alstott, A., & Parij , P. V. (2003). *Redesigning Distribution: Basic Income and Stakeholder Grants Als Alternative Cornerstones for a More Egalitarian Capitalism*. London Google Scholar.
- Bulut, C. (2013). Kamu Sektörü ve Harcamalarının Ekonomik Etkileri. 11 20, 2018 tarihinde <https://ssrn.com/abstract=2227225> adresinden alındı
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. (2018). *Sosyal Yardımlar*. 11 22, 2018 tarihinde <http://www.bumko.gov.tr>: <http://www.bumko.gov.tr/TR,8110/sosyal-yardimlar.html> adresinden alındı
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. (2019). <http://www.bumko.gov.tr/>: <http://www.bumko.gov.tr/TR,8580/sosyal-yardimlar.html> adresinden alındı

- Kaya, M. (2019), "Türkiye’de Bir Sosyal Harcama Olarak Evrensel Temel Gelir Uygulaması", Politik Ekonomik Kuram, Cilt 3(1)
- Da Costa, A. B. (2003). Minimum Guaranteed Income and Basic Income in Portugal. G. Standing (Dü.) içinde, *Minimum Income Schemes in Europe* (s. 73-103). Switzerland: Internatianal Labour Office.
- Davutoğlu, A. (2011). Sosyal Politika ve Alternatif Toplum Modeli Arayışları: Temel Gelir Önerisinin Ütopya Kavramı Çerçevesinde Okunması. *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu* (s. 205-221). Ankara: Petrol-İş Yayını.
- Erdoğan, M. M. (2013). Sosyal Harcamaların Kapsamı ve Türkiye’de Sosyal Bütçe. *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar*, 53-95.
- Erdoğan, M. M., & Yenigün, E. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bütçe*. (A. Buldam, Dü.) Tesev Yayınları.
- Guibentif, P., & Bouget, D. (1997). Minimum Income Policies in the European Union.
- Güler, B. A. (2006). Sosyal Devlet ve Yerelleşme. *Memleket Siyaset Yönetim* 2, 29-43.
- Güler, H. (2016). Türkiye’de Gelir Vergisinin Ücretliler Üzerinde Oluşturduğu Etkinlik Kaybının Ölçülmesi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 29-59.
- Güler, H. (2018). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Mali Küreselleşmenin Kamu Sosyal Harcamaları Üzerindeki Etkisi. *Maliye Dergisi*(Ocak-Haziran sayısı), 219-239.
- Gümüş, A. T. (2010). Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, S., Çoşkun, S., & Ortakaya, F. (2011). Asgari Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği: Bir Model Denemesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 129-158.
- ILO. (2005). *Newsletter*. Ankara: International Labour Office.
- International Federation of Robotics. (2016). 11 20, 2018 tarihinde International Federation of Robotics: <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robot-density-rises-globally> adresinden alındı
- Kirmanoglu, H. (2017). *Kamu Ekonomisi Analizi* (6. Baskı b.). İstanbul: Beta Basım.
- Koca, M. (2015). Sosyal Dışlanma Sorunu ve Asgari Gelir Desteğinin Gerekliliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 501-510.
- Metin, B. (2012). Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 117-151.

Kaya, M. (2019), "Türkiye'de Bir Sosyal Harcama Olarak Evrensel Temel Gelir Uygulaması", Politik Ekonomik Kuram, Cilt 3(1)

OECD. (2016). *Social Expenditure Database (SOCX)*. 11 21, 2018 tarihinde <http://www.oecd.org>: <http://www.oecd.org/social/expenditure.htm> adresinden alındı

Öncel, T. (1982). Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 28*, (s. 1-14).

Özaydın, M. M. (2014). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlara Vatandaşlık Temelli Bir Alternatif: Temel Gelir. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51(589), 93-108.

Pehlivan, O. (2014). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Servantie, D. (2017). *AB ve Dünyadaki Temel Gelir Tartışmaları*. İktisadi Kalkınma Vakfı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *Kamu Kesimi Sosyal Harcama İstatistikleri*. 11 20, 2018 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Kamu-Kesimi-Sosyal-Harcama-%C4%B0statistikleri.pdf> adresinden alındı

Topateş, H. (2012). Çalışma ve Yurttaşlık İlişkisi Bağlamında Temel Gelir. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 131-153.

Tüğen, K., & Eroğlu, A. (2017). Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Sosyal Bütçe Uygulamaları ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(627), 31-46.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). 11 22, 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist#> adresinden alındı

Ulusoy, A. (2018). *Maliye Politikası*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Unescap. (2018). Universal Basic Income. (66). MPFD Policy Brief .

Yentürk, N. (1993). Post-Fordist Gelişmeler ve Dünya İktisadi İşbölümünün Geleceği. *Toplum ve Bilim*, 56(61), 42-57.